

Terörizm ve Radikalleşme Araştırmaları Dergisi
Journal of Terrorism and Radicalization Studies

Ocak 2025, Cilt: 4, Sayı: 1, ss. 81-109

January 2025, Volume: 4, Issue: 1, pp. 81-109

ISSN 2792-0518 (Basılı/Print)

ISSN 2822-2334 (Çevrimiçi/Online)

Makaleye ait Bilgiler / Article Information

Araştırma Makalesi / Research Article

Makale Başvuru Tarihi / Application Date : 22 Temmuz 2024 / 22 July 2024

Makale Kabul Tarihi / Acceptance Date : 27 Eylül 2024 / 27 September 2024

Makalenin Başlığı / Article Title

Göç ve Terörizm İlişkisini Doğru Anlamak

Understanding the Interaction of Migration and Terrorism

Yazar(lar) / Writer(s)

Cemil KILINÇ

Atf Bilgisi / Citation:

Kılınç, C. (2025). Göç ve Terörizm İlişkisini Doğru Anlamak. *Terörizm ve Radikalleşme Araştırmaları Dergisi*, 4(1), ss. 81-109, DOI: 10.61314/traddergi.1520427

Kılınç, C. (2025). Understanding the Interaction of Migration and Terrorism. *Journal of Terrorism and Radicalization Studies*, 4(1), pp. 81-109, DOI: 10.61314/traddergi.1520427

Terörizm ve Radikalleşme ile Mücadele Araştırma Merkezi Derneği

Research Center for Defense Against Terrorism and Radicalization Association

Adres/Address: Beytepe Mah. Kanuni Sultan Süleyman Bulvarı

5387. Cadde No:15A D:58

06800 Çankaya/Ankara

www.tradergisi.com

e-posta/e-mail: editortrad@teram.org

GÖÇ VE TERÖRİZM İLİŞKİSİNİ DOĞRU ANLAMAK

Cemil KILINÇ*

ÖZET

Bu makalede göç ve terörizm ilişkisi anlamında sıkça düşülen hatalara ve yanlış politikalara dikkat çekilmiş, bu ilişkinin sağlıklı yorumlanması gerektiği vurgulanarak politika yapıcılara yol gösterilmesi ve literatüre katkı sunulması amaçlanmıştır. Araştırma yöntemi olarak göç ve terörizm konularında literatürde yaygın tartışmalar irdelenmiş, göç ve terörizm ilişkisine dair kamuoyuna hâkim yanlış kanaatlere ve politik söylemlere dikkat çekilerek sağlıklı bir görüş ortaya konmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak; göçün tek başına terörizme neden olduğuna dair yeterli bulgunun olmadığı, göçmen kaynaklı terörizm varsa şayet bunun nedenlerinin yanlış göç politikalarında ve göç koşullarında aranması gerektiği, göç olgusu ile terör olayları arasında doğrudan bağ kurma girişimlerinin kamuoyunu yanlış yönlendirdiği ve bunun da göçmenlerin dışlanmasına ve radikalleşme riski ile karşı karşıya kalmasına neden olduğu, hatalı politikalarla göç sorununun daha karmaşık hale geldiği yönünde bulgulara ulaşılmıştır. Yapılması gereken göç ve terörizm ilişkisini ön yargılardan uzak, ırkçılık ve yabancı düşmanlığından arındırılmış bir ortamda değerlendirmek, göçmen bireyleri radikalleşmeye ve terörizme iten yapısal sorunları gidermek, yanlış göç politikalarından vazgeçmektir.

Anahtar Kelimeler: *Göç, Göçmen, Terörizm, Dışlanma, Yapısal Şiddet.*

UNDERSTANDING THE INTERACTION OF MIGRATION AND TERRORISM

ABSTRACT

This article draws attention to common mistakes and wrong policies in terms of the relationship between migration and terrorism, emphasizes the need for a healthy interpretation of this relationship, and aims to guide policymakers and contribute to the literature. As a research method, widespread debates in the literature on migration and terrorism have been analyzed, and a healthy view has been tried to be put forward by drawing attention to the misconceptions and political discourses prevailing in the public opinion on the relationship between migration and terrorism. It has been concluded that there is not enough evidence that migration alone causes terrorism. If there is migrant-induced terrorism, the reasons for this should be sought in wrong migration policies and migration conditions. Attempts to establish a direct link between the phenomenon of migration and terrorist incidents mislead the public opinion, which leads to the exclusion of migrants and the risk of radicalization, and that the problem of migration has become more complex with faulty policies. What needs to be done is to evaluate the relationship between migration and terrorism in an environment free from prejudices, racism and xenophobia, to eliminate the structural problems that push migrant individuals towards radicalization and terrorism, and to abandon wrong migration policies.

Keywords: *Migration, Migrants, Terrorism, Exclusion, Structural Violence.*

* Doktora Öğrencisi, Süleyman Demirel Üniversitesi SBE Sosyoloji Anabilim Dalı, d2340287001@ogr.sdu.edu.tr, ORCID: 0009-0002-3898-5995

Makale Başvuru Tarihi / Application Date: 22 Temmuz 2024 / 22 July 2024

Makale Kabul Tarihi / Acceptance Date: 27 Eylül 2024 / 27 September 2024

GİRİŞ

Göç, insanlık tarihi ile paralel bir döngüde yer alan (Altıntaş, 2018, s. 253) ve insanlık tarihi kadar eski bir olgudur. Güvenlik ve beslenme kaygısı başta olmak üzere çeşitli nedenlerle, geçici veya kalıcı şekilde insanların yer değiştirmeleri, bir yerden başka bir yere göçmeleri ilk göç hareketleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Terörizm olgusu da göç kadar eski olmasa da birinci yüzyıla kadar uzanan eski bir tarihe sahiptir. İlkçağ Yahudi tarikatlarından olan Zealotlar'ın Roma yönetimine karşı yürüttükleri eylemler, uzmanlarca tarihin ilk terör olayları olarak kayda geçmiştir (Chaliand ve Blin, 2016, s. 65).

İnsan ve toplum hayatının uzun süredir önemli bir gerçekliği olan bu olguların üzerinde çalışılması da çok eskilere dayanmaktadır. Bununla birlikte, önceleri birbirinden bağımsız olarak çalışılan göç ve terörizm birbiriyle ilişkileri bağlamında ancak son zamanlarda çalışılmaya başlanmıştır. Bu yaklaşımın ortaya çıkmasındaki temel etmen ise güney ve doğu Avrupa kaynaklı göçün artması ile Avrupa Birliği'nin sınır güvenliği riskinin ortaya çıkmasıdır (Bank vd., 2017, s. 14). Başka bir ifadeyle göç ve terörizmin birlikte çalışılması demek, yoğun göç alan ülkeler açısından güvenlik sorunlarının çalışması demektir, göç politikalarının daha sağlıklı belirlenmesi ve buna paralel olarak doğru güvenlik stratejilerinin benimsenmesi demektir.

Dünya üzerindeki çatışma ve savaşların, gelir dağılımındaki adaletsizliklerin, ülkeler arasındaki gelişmişlik farklarının ortadan kalkmasını beklemek ne kadar hayalci bir yaklaşım ise göç hareketinin durmasını veya azalmasını beklemek de o derece hayalci bir yaklaşım olur. Göçü tetikleyen çatışma ve savaşlar ile bunların sebep olduğu ekonomik zorluklar her geçen gün göçü daha da yoğunlaştırıp çeşitlendirmiş, göçten etkilenen ülke sayılarını ve etkilenme seviyelerini artırmıştır. Göçün gün geçtikçe çeşitlenmesi ve yoğunlaşması, özellikle göçün hedefindeki ülkelerde çeşitli kaygı ve güvenlik tartışmalarının doğmasına neden olmuştur. Çoğunlukla politik zeminde ifade edilen bu kaygı ve tartışmalar, yeteri kadar bilimsel temele dayanmadan ve genelleyecek düzeyde destekleyici bulgulara sahip olmadan değer yargılarına dönüşmüş, çeşitli çevrelerce göç ile terörizm arasında doğrudan bağ kurulmuştur. Farklı zamanlarda bazı Avrupa ülkeleri ile Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşanan terör eylemlerinin oluşturduğu hava ile bu önyargılar kamuoyunda karşılık

bulmuş, yanlış politik kararların alınmasına, zaman zaman göçmen nüfusun sosyal olarak dışlanmasına neden olmuştur. Irkçılık ve göçmen karşıtı politikaların doğmasına da zemin hazırlayan bu yaklaşımın söz konusu ülkelerin güvenlik kaygılarını giderip gidermediği, ya da aksine mevcut göçmen nüfusun yanlış politikalar ve sosyal dışlanmışlık neticesinde daha da kırılgan hale gelmesiyle göç kaynaklı terör riskinin artıp artmadığı titizlikle incelenmesi gereken bir konudur.

Boyutu ve karmaşıklığı yıldan yıla artan göç olgusunun özellikle göç alan toplumlarda bazı sorunlara yol açtığı muhakkaktır. Ancak göçün tek başına terör olaylarının artmasında temel etken olduğu, göç ile terör olayları arasında doğrusal bir ilişki olduğu ve göç arttıkça terör olaylarının da arttığı yönündeki genelleyici yaklaşımlar hatalıdır. Zira bu iddialar yeteri kadar analiz edilmemiş ve bulgularla desteklenmemiş, gerçeklikten uzak iddialardır. Bu yaklaşımlar toplumları yanlış yönlendirdiği gibi yanlış politik uygulamalara yol açmakta, hedeflenenin tersine yeni güvenlik ve terör kaygılarına yol açmaktadır. Dolayısıyla yapılması gereken göç ve terörizm ilişkisi ile ilgili özellikle batı toplumlarında zaman zaman yaygın olarak görülen yanlış kanaatlerin düzeltilmesi, bu yanlış kanaatlerin oluşturduğu hava ile belirlenen hatalı göç ve göçmen politikalarından vazgeçilmesidir. Irkçılık ve yabancı düşmanlığının hâkim olduğu bir düşünce ikliminde doğru göç politikalarının belirlenmesi mümkün değildir.

Göçün doğrudan ya da dolaylı olarak, tek başına veya başka etmenlerle birlikte neden olduğu sorunlar arasında ekonomik, sosyal, kültürel, eğitim, sağlık, kentleşme gibi konular sayılabilir. Bu çalışmada göçün neden olduğu düşünülen güvenlik endişelerine odaklanıldığı için diğer sorunlara yeri geldikçe ve sadece terörizme etkisi açısından değinilmiştir. Yanlış uygulanan göç politikalarının neden olduğu yapısal şiddet, sosyal dışlanma, temel ihtiyaçlara ulaşımında yaşanan sıkıntılar göç ve terörizm ilişkisi bağlamında odaklanılması gereken konulardır. Nitekim göçün terörü besleyen bir sorun olduğu yönündeki kimi görüşlerin arka planında, iyi yönetilememiş göç olgusu ve bundan kaynaklı sosyal, ekonomik ve kültürel sorunların politik zemine çekilerek göç aleyhinde kamuoyu oluşturulması çabası olduğu söylenebilir.

Bu araştırmada göçün tek başına terörü besleyen bir olgu olmadığı, artan göçle birlikte terör olaylarının da artmasının başka nedenlerinin olabileceği, göç ile terörizm arasında kurulan yanlış ilintinin özellikle göç

politikalarında ve güvenlik önlemlerinde ciddi hatalara yol açtığı hususları açıklanmaya çalışılmıştır. Bu amaçla literatürdeki mevcut yaklaşım ve tartışmalar irdelenmiş, özellikle politik söylemlerde egemen olan terörizm ve göç ilişkisine dair yanlış eğilimler mevcut bulgular ve veriler ışığında tespit edilerek sağlıklı bir görüş oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu yolla bir taraftan göç ve terörizm ilişkisi yorumlanırken sıkça düşülen hatalara dikkat çekilmiş, diğer taraftan politika yapıcılar için farkındalık oluşturulması hedeflenmiştir.

Bu çalışmanın başında öncelikle göç ve terörizm kavramları ele alınarak okuyucu açısından oluşması muhtemel kavram karmaşasının önlenmesi amaçlanmıştır. Daha sonra temel göç kuramlarından bahsedilerek göçün ve göçü tetikleyen nedenlerin kuramsal düzeyde anlaşılması hedeflenmiştir. Devam eden bölümde çalışmanın ana konusu olan göç ve terörizm ilişkisi; terörizmin ve göç olgusunun karşılıklı olarak birbirleri üzerindeki etkileri, rasyonel seçim modeli ile terörizm ilişkisi, göç olgusunun terörizm üzerindeki olumsuz etkisini azaltan etmenler adıyla alt başlıklar halinde irdelenmiştir. Bu bölümde ayrıca göç ve terörizm ilişkisini incelemenin neden önemli olduğu ifade edilmiştir. Son olarak da göç olgusuna yönelik yanlış yaklaşımlardan bahsedilerek göçün doğru anlaşılması sağlanmaya çalışılmıştır. Çalışmanın sonuç kısmında ise bu araştırmaya esas varsayım sonuçlandırılarak buna dair somut tespitler yapılmış, politika yapıcılara tavsiyelerde bulunulmuş, ileri araştırmalar için öneri getirilerek literatüre katkı sunulmaya çalışılmıştır.

1.TEMEL KAVRAMLAR

Bu makale kapsamında ele alınan göç ve terörizm kavramları, kullanıldığı bağlama göre çok farklı anlamlar içermektedir. Özellikle terörizm kavramının üzerinde fikir birliği edilmiş bir tanımı yoktur. Bu nedenle öncelikli olarak makalenin konusu bağlamında bu kavramların ele alınmasında fayda vardır.

1.1 Göç

Göçü en genel tanımlamayla, anlamlı bir uzaklık ve etki yaratacak kadar bir süre içerisinde gerçekleşen yer değiştirmeler (Erder, 2006, s. 15) olarak ifade etmek mümkündür. Bu tanım kapsamında bir yer değiştirmenin göç olarak kabul edilebilmesi için iki temel koşulun gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu koşullar yer değiştirmenin anlamlı bir uzaklık içermesi ve etki yaratacak kadar bir süre içerisinde gerçekleşmesidir. Kişilerin yaşam

koşullarında, etkileşime girdikleri sosyal, ekonomik, kültürel ve fiziki çevrede önemli bir değişikliğe yol açmayan, zahmetsizce ve kısa sürede gerçekleşen yer değiştirmelerin sosyolojik olarak incelenmeye değer sonuçlar ortaya çıkarması da beklenemez. Bu nedenle bu tarz yer değişiklikleri bu çalışma kapsamında göç olarak değerlendirilmemiştir.

Göç geniş bir bakış açısıyla insanların köy, kasaba, ilçe, il ya da ülke gibi idari sınırları aşacak şekilde ikamet değiştirmeleri (Kok, 1999, s. 20) olarak da tanımlanabilir. Bu tanımsal yaklaşımda göçün yer değiştirme koşulu açıkça görülmekte iken yer değiştirmenin süresi ile ilgili bağlayıcı ve açık bir koşul mevcut değildir. Böyle olmakla beraber ikamet değiştirmek özü itibarıyla belirli bir süre için de olsa kalıcılığı çağrıştırdığı için zımni olarak bu tanımda da zamansal bir koşulun varlığından söz edilebilir.

Göç konusunda uluslararası düzeyde faaliyet gösteren, taraf ülkeleri bağlayıcı düzenlemeler getiren bir kuruluş olan Uluslararası Göç Örgütü (IOM) ise göçü şu şekilde tanımlar:

“Bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir Devlet içinde yer değiştirmesi. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna mültecilerin, yerinden edilmiş kişilerin, ekonomik göçmenlerin, aile birleşimi gibi farklı amaçlarla hareket eden kişilerin göçü de dâhildir.” (Cross, s. 35-36).

IOM’un yaptığı göç tanımı ülke içi ve ülke dışı (iç göç ve dış göç), geçici ve kalıcı, farklı amaçlı (ekonomik, güvenlik, eğitim, evlilik vb.) birçok göç türünü içine alan oldukça kapsayıcı bir tanımdır. Literatürde yasal göç ve yasadışı göç, zorunlu göç ve gönüllü göç şeklinde ayrımlara da sıkça rastlanılmaktadır. Göçe sebep olan unsurların çeşitliliği ile göçün karmaşık yapısı, uluslararası düzenlemelerin yanında ülkelerin iç mevzuatına da yansımış ve mülteci, sığınmacı, uluslararası koruma, geçici koruma gibi farklı tanımlama ve nitelermeler ortaya çıkmıştır. Ancak bu kavramların ne anlama geldiği ne tür pratik sonuçlar doğurduğu hususları bu makalenin kapsamı dışında tutulmuştur.

Göç ve terörizm ilişkisi açısından konuya bakıldığında tanımlardaki şu unsurların bu makale açısından önem kazandığı söylenebilir. Göç ile yaşanan yerden başka bir yere bir sınır aşılarak varılmaktadır. Bu aşılın sınır ülke içi de olsa ülke dışı da olsa kişi üzerinde yaşam tarzı ve kültürel öğeler açısından baskı oluşturacak seviyede farklılıklar içermelidir. Bir diğer unsur ise gerçekleşen göçün belirli bir süreyle de olsa kalıcılık içermesidir.

Kısa süreli yer değiştirmelerde gerek göç eden bireylerin gerek göç alan toplumların birbirleriyle uyuşmayan farklılıkları önemsemesi beklenmez ve bunların çatışmaya dönüşmeleri söz konusu olamaz.

1.2. Terörizm

Birbiri yerine kullanılan ve kavram karmaşasına yol açan “terörizm” ile “terör” kavramlarının tanımlanması ve aralarındaki farkın belirtilmesi, bu çalışmada ele alınan göç ve terörizm ilişkisinin iyi anlaşılabilmesi açısından son derece önemlidir.

Terörizm, üzerinde uzlaşa sağlanmış bir tanımı olmayan muğlak kavramlardan biridir. Kimilerine göre terörizmin tanımının ne olduğu konusunda uzlaşa aramak, bunun için zaman ve emek harcamak anlamsızdır. 11 Eylül saldırılarında olduğu gibi gördüğümüzde tanıdığımız terörizmi tanımlamak kimsenin umurunda değildir (Waldron, 2004, s. 6). Buna rağmen devletlerin yasal düzenlemelerinde, uluslararası kuruluşların karar ve anlaşma metinlerinde çok sayıda farklı terörizm tanımına rastlamak mümkündür. Bu tanımlardaki çeşitliliğin temel nedenleri arasında meydana gelen terör olaylarının birbirinden farklı nitelikte olması, ülkelerden bazılarının terör suçu olarak kabul ettiği eylemlerin diğer bazı ülkelere farklı değerlendirilmesi ve bu konudaki yaklaşımların zaman zaman politik boyut taşıması sayılabilir. Tanımlama konusundaki farklılık doğal olarak hangi eylemin terör eylemi sayılması gerektiği ve bir kişinin hangi eyleminden dolayı terörist sayılacağı konusunda belirsizliğe, ülkeler arasında çekişme ve gerilime neden olmaktadır (Tezer, 2012, s. 19).

En kapsamlı terörizm tanımlarından birine Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyi'nin 2004 tarihinde alınan 1566 sayılı kararında rastlamak mümkündür. Bu karar, 2001 yılında alınan 1373 sayılı Güvenlik Konseyi Kararı kapsamında, terörizmle ve terörün finansmanı ile mücadele amacıyla üye devletlere getirilen yükümlülüklerin yerine getirilmesine yardımcı olmayı amaçlayan bir tanımdır. Bu karara göre terörizm; ölüm veya ciddi bedensel yaralanmaya neden olmak ya da rehin almak amacıyla işlenen, genel halkta veya bir grup kişide veya belirli kişilerde terör durumu yaratmak, bir halkı korkutmak veya bir hükümeti veya uluslararası bir kuruluşu herhangi bir eylemi yapmaya veya yapmaktan kaçınmaya zorlamak için işlenen suç eylemleridir. Güvenlik Konseyi tarafından kabul edilen bu kararın tüm üye devletler için yasal olarak bağlayıcı olduğu iddia edilebilir. Ancak uygulamada bu tanımın üye devletlerce kabul edildiği anlamına

gelmez, olsa olsa kendi iç mevzuatlarında terör tanımı yapmalarında yönlendirici ve yardımcı olmuştur (UNODC, 2018).

BM'nin yapmış olduğu bu tanımla çok benzer unsurlar içeren daha sade diğer bir tanıma göre terörizm; birtakım siyasal taleplerin siyasal iktidarca kabulünü sağlamak amacıyla birey ve toplum ile iktidarı yıldırma için sistematik olarak öldürme ve tahrip etme eyleminde bulunmak ya da bu eylem türleri ile tehdit etmektir (Wilkinson, 1979, s. 49). İngiliz Terörle Mücadele Kanunu'ndaki ifade de yine sade ve benzer unsurlara atıf yapan bir tanımdır. İlgili Kanun'un 20. maddesine göre terörizm, siyasi kurumları hedefleyen ya da toplumda korku oluşturmayı amaçlayan şiddet kullanımınıdır (Şenocak, 2006, s. 19). Bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere terörizmde siyasal unsur vardır, siyasi amaçlara ulaşmak için sistematik terör eylemlerinde bulunulur veya bulunmakla korkutulur.

Türk iç hukukunda ise terör detaylı şekilde tanımlanmıştır. 12.04.1991 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun birinci maddesindeki tanımsal ifade şu şekildedir. “Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir.” Bu ifade her ne kadar terör tanımı olarak verilmişse de metinde siyasal amaç içeren unsurların belirtilmesi, örgütsel mensubiyetten bahsedilmesi nedeniyle daha çok terörizm tanımını andırmaktadır.

Latince kökenli olan terör ise kısaca, bilinmeyen ve öngörülemeyen bir tehlike karşısında duyulan aşırı korku, endişe ve dehşet olarak tanımlanmıştır (Öktem, 2004, s. 133). Başka bir ifadeyle terör, meydana gelmesi beklenmeyen ancak gerçekleşen dehşet verici derecede şiddetli bir eylem ya da bu eylemin gerçekleşmesi ihtimalinin yaydığı korkudur.

Yapılmış bazı terör tanımlarının siyasal unsur içermesi terör ve terörizm ile ilgili kavramsal kargaşaya neden olmaktadır. Örneğin Saral terörü “bireyler veya gruplar tarafından politik, sosyal ve ekonomik hedeflere ulaşmak amacıyla, hedef toplumda saldırılan veya tehdit edilen

kurbanlardan daha geniş bir etki alanı içinde, bunaltıcı, karşı konulamaz bir korku yaratmak niyetiyle gerçekleştirilen şiddet eylemleri” (Saral, 2012, s. 25) şeklinde siyasal unsur içerecek şekilde tanımlamıştır. Türk iç hukukundaki tanımda da görüldüğü gibi, ülkelerin yaşadığı terör tecrübeleri, mücadele stratejileri, öncelik ve hedefleri bu tanımların unsurlarında farklılıklara neden olabilmektedir. Bununla beraber, terör ve terörizm kavramlarının bu makale kapsamında okuyucu tarafından şu şekilde algılanması hedeflenmiştir. Terör; her türlü şiddet hareketlerini içerir, örgütlü veya bireysel ancak kuralsızdır. Belirli bir irade gerektirmeden de ortaya çıkabilir, örgüte ihtiyaç duymaz, çoğu kez anlık veya kısa sürelidir. Terörizm ise siyasal unsur içerir, belirli bir ideolojiyi egemen kılmak için mevcut düzeni şiddet eylemleriyle ve korku salarak değiştirmeye çalışır. Belirli bir stratejisi vardır, örgütlü, sistemli ve sürekli olarak şiddet eylemleri kullanır, bu eylemleri gerçekleştirenler arasında bir ilişki söz konusudur (TERAM, 2020). Burada şu konuyu belirlemekte yarar vardır. Terörizm sadece birey veya gruplarca siyasal düzeni değiştirmek veya kendi siyasal amaçlarına ulaşmak için mevcut siyasal otoriteye karşı gerçekleşmez. Bazen de bizzat siyasal otorite tarafından kendi vatandaşlarına yönelik terörizm söz konusudur ki buna devlet terörü denir (Yetgin ve Baştuğ, 2021, s. 960). Burada da siyasal unsurlar vardır, otoritenin kendi ideolojisini insanlara şiddet ve korku yoluyla empoze etme, muhalif oluşumları önleme gibi amaçlar söz konusudur. Otoriter rejimlerde sıkça görülen bir terörizm türüdür.

Sonuç olarak bu çalışmada siyasal hedefleri olan, örgütlü, planlı, sürekli nitelikteki suç eylemleri dediğimiz terörizmin ile göç ilişkisi ele alınmıştır.

2. GÖÇ TEORİLERİ

Göç olgusunun ortaya çıkmasına neden olan unsurların iyi anlaşılmasının göç ve terörizm ilişkisinin doğru değerlendirilmesine yardım edeceği kuşkusuzdur. Bunun için göç ve terörizm ilişkisinden bahsetmeden önce temel göç kuramlarını gözden geçirmek isabetli olacaktır. Çünkü göç kuramları, göç olgusunun iyi anlaşılmasını sağlayarak göçten kaynaklı sorunların doğru tespit edilmesine ve sağlıklı göç politikalarının yapılmasına hizmet etmektedir.

Göçün nedenlerindeki çeşitliliğin fazla olması, göçle ilgili kuramlar geliştirilirken daha çok unsurun dikkate alınmasını zorunlu kılmıştır. Bu da çok çeşitli göç kuramının ortaya çıkmasına neden olmuştur (Ak, 2021, s. 1753). Bunlardan öne çıkan göç kuramları şunlardır.

2.1. Ravenstein ve Göç Kuramı

Ravenstein, göçün sosyo-kültürel ve coğrafi nedenleri ile sonuçlarına odaklanmış ve göç teorisini geliştirmiştir. Bu alanda yapılmış ilk bilimsel çalışmalardan bir olarak kabul edilen çalışmada Ravenstein, genel kabul görececek göç yasaları belirlemeye çalışmıştır. İngiltere'deki 1871-1881 yıllarını kapsayan on yıllık nüfus hareketine dair verileri inceleyerek yedi göç kanunu ortaya atmıştır (Çağlayan, 2006, s. 68,69).

1) Göç ve mesafe: Göç hareketi refah seviyesi daha yüksek merkezlere doğrudur, göç edilen şehrin iş imkânı ve sosyoekonomik yapısı göçün boyutu ile doğrudan ilgilidir. Kısa mesafeli göç daha kolay ve çabuk kabul görür. **2) Göç ve basamakları:** Bir bölgede ticaret ve sanayinin gelişmesi ile yakın kırsal alandan bu bölgeye göç artar. Bu durum bir taraftan bu bölgenin ekonomik olarak daha da gelişmesini sağlarken diğer taraftan yakın kırsal alandaki göçten kaynaklı boşluğun uzak yerlerden buraya gerçekleşen göçle dolmasına neden olur. **3) Yayılma ve emme süreci:** Göçen bireyler gittikleri yerlerdeki ekonomik refahtan pay almak isterler. Buradaki endüstrinin işgücüne duyduğu ihtiyaç, göç eden bireylerin pastadan pay almasına müsaade eder. **4) Göç zincirleri:** Göç alan yerler zamanla göç vermeye başlar. Böylece göçün tetiklemeyle bir göç zinciri meydana gelir. **5) Doğrudan göç:** Diğer dört yasadan farklı olarak bu yasaya göre insanlar kıtalararası göçle endüstrinin gelişmiş olduğu uzak merkezlere doğrudan göçüp yerleşirler. **6) Kır kent yerleşimcileri farkı:** Şehirde yaşayanlar kırsalda yaşayanlara göre daha az göç etme eğilimindedirler. **7) Kadın erkek farkı:** Kadınlar erkeklere göre göçe daha eğilimlidirler. Bununla birlikte kadınlar kısa mesafeli ve iç göçe yatkın iken erkekler daha uzak mesafelere göçe meyillidirler (Yalçın, 2004, ss. 24-25).

2.2. Kesişen Fırsatlar Kuramı

Stouffer'in 1940 yılındaki çalışmasından yola çıkılarak geliştirilen bu kurama göre göç edilecek yerin sunduğu imkânların fazlalığı göç edilen mesafenin uzunluğuyla doğru orantılıdır. Göçle elde edilecek fırsatlar arttıkça insanlar daha uzun mesafelere göç etmeyi, göç yolunda daha çok zorluğa katlanmayı göze almaktadırlar (Stouffer, 1940, ss. 846-848).

2.3. İtme ve Çekme Kuramı

Everett Lee'nin göç teorisine ilgili 1966 yılında yayımlanan makalesinden doğan bu kurama göre göçmenlerin göç kararı almalarında

yaşanılan yerle ilgili etmenler, göç edilecek yerle ilgili etmenler, araya giren etmenler ve bireysel etmenler etkili olmaktadır. Yaşanılan yerdeki sosyal, ekonomik, kültürel zorluklar göçe teşvik eden itici unsurlar iken göç edilecek yerde elde edilmesi muhtemel avantajlar da çekici unsurlar olarak ifade edilmektedir (Develioğlu, 2023, s. 55).

2.4. Merkez Çevre Kuramı

Bu kurama göre gelişmiş merkez ülkeler üretimin devamı ve sanayinin gelişmesi için ihtiyaç duydukları ucuz işgücünü çevre ülkelerden temin etmek isterler, sundukları fırsatlar az gelişmiş çevre ülkelerden kendilerine doğru göç akımını tetikler. Bu süreç çevre ülkelerde geleneksel üretim modellerinin de sonunu hazırlar ve merkez ülkeler için üretilen ürünlerin pazar sorununu çözmüş olur. Çünkü çevre ülkelerdeki geleneksel üretim modeli ile üretilen ürünlerin merkez ülkelerdeki modern üretim modeli ve ürünleri ile rekabeti çok zordur (Develioğlu, 2023, ss. 55-56). Bu durum merkez çevre ilişkisinin ve göç döngüsünün devamını sağlar.

2.5. Network Kuramı

Göç edilecek yerlerde sosyal çevre, arkadaşlık ve akrabalık gibi çeşitli bağlarla oluşan göç ağları sayesinde göç süreci daha az zahmetli ve riskli hale gelmektedir. Bu durum göçü teşvik eden ve kolaylaştıran bir unsur olarak bu kuramda öne çıkmaktadır (Develioğlu, 2023, s. 56).

3. GÖÇ VE TERÖRİZM İLİŞKİSİ

Göç ve terörizm çalışmaları iki farklı alanda ve birbirinden bağımsız olarak uzun süredir var olan çalışmalardır, bu iki alanda da önemli miktarda literatür çalışması mevcuttur. Bu iki olgu küresel güvenlik tartışmalarının son yirmi yıldır merkezinde olmasına rağmen bunların birbiriyle kesiştiği, etkileşime girdiği alanlarda derinlemesine çalışmalar halen yetersizdir ve bilimsel çıkarımlar yapmaya uygun değildir (Schmid, 2016, s. 3).

Koser göçün döngüsel mantığına (göçe başlama, transit geçişler, yerleşme, geri dönüş) paralel olarak göç ve şiddetin birbiriyle dört farklı türde etkileşime geçtiğini söyler. Aynı etkileşimi göç ve terörizmde de görmek mümkündür. Bunlar; i. Bireyin yaşadığı yerden ayrılıp göç etmesine neden olan terörizm. ii. Ülke içi ve ülke dışı geçici göçmen kamplarında göçmenlerin radikalleşmesi riski. iii. Teröristlerin göçmen hareketliliğine karşı ve fark edilmeden seyahat edip hedef ülkeye ulaşması riski. vi.

Göçmenlerin buldukları toplumda yaşadıkları uyum sorunları ve bunun sosyal dışlanmayla sonuçlanması riski (Koser, 2018, s. 4).

Göç ve terörizm iki yönlü etkileşime geçebilen ve birbiri ile sebep-sonuç ilişkisi içerisinde olan iki olgudur. Göçün terörizme doğrudan etkisi olup olmadığı literatürde tartışmalı iken terörün göçü başlatan ve sürdüren etkisi genel kabul gören bir gerçekliktir.

3.1. Terörizmin Göç Olgusu Üzerindeki Etkisi

Terörizmin göç olgusuna etkisi açısından konuya bakıldığında, terörizmin başlı başına bireyleri göçe zorlayan itici bir unsur olduğu ve göçün en başta gelen nedenlerinden birisi olduğu görülür. İnsanlar kendilerini güvende hissetmedikleri ortamlarda can güvenliği gerekçesiyle göç etmeye mecbur kalmaktadırlar. Uzun süre iç karışıklıkla boğuşan ve istikrarsızlık yaşayan, hatta iç savaşların patlak verdiği Suriye ve Afganistan ile Afrika kıtasındaki bazı ülkelerden bölge dışına gerçekleşen yoğun göç dalgalarının temelinde terörizmin sebep olduğu çatışmalar ve can güvenliği riski vardır. İstikrarsız yönetimler, otorite boşluğu ya da dış müdahalelerle ülkenin istikrarsızlaşmasından dolayı oluşan çatışma ortamlarında terörizm kaynaklı göç hareketleri daha yoğun görülmektedir. Afganistan, Suriye, Irak ve Pakistan'dan Avrupa'ya ilk kez göç edenlerin sayılarındaki artışın bu ülkelerde terörden ölen insan sayılarındaki artışa paralel olduğu yönünde veriler mevcuttur (Schmid, 2016, s.4). Terörizm bazen de bizzat siyasal iktidardan kaynaklanabilmektedir. Devlet terörü denilen bu şiddet türünde kendisine muhalif olanların iktidarca doğrudan ya da aracı örgütler kullanılarak cezalandırılması, öldürülmesi veya ölümlle korkutulması söz konusudur. Bu terör baskısı başlı başına bir göç nedeni olabilmektedir. İran ve Afganistan gibi ülkelerden rejim baskısı ve şiddet görme endişesiyle göç edenler bu tür durumlara örnek olarak verilebilir. Bir de terörizmin neden olduğu ekonomik sorunlardan kaynaklı göçten söz edilebilir. Sürekli çatışma ve terör yaşanan yerlerde insanların iş, eğitim, barınma ve sağlık gibi temel ihtiyaçlara erişimleri zorlaşmakta, bu da göç baskısını artırmaktadır (Hebling ve Meierrieks, 2022, s.985).

3.2. Göç Olgusunun Terörizm Üzerindeki Etkisi

Göçün terörizme etkisi ise terör eylemleri ve terörün varlığı nedeniyle göç hareketlerinin başlamasından sonra ortaya çıkar. İlk etapta göç sonucu oluşan varoşlarda, mülteci kamplarında ya da göçmenlerin fiziki olarak sık sık bir araya geldikleri ortamlarda göçmenlerin terör örgütlerince

yönlendirilip örgüt sempatisini haline getirilmesi söz konusu olur. Bu süreci kolaylaştıran en önemli etmenler göç eden grupların ekonomik, sağlık ve eğitim gibi imkânlarla erişimde yaşadıkları sorunlar, dışlanmışlık hislerinin güçlü olması ve terk ettikleri ülkedeki terör gruplarının farklı ağlar nedeniyle kendilerine rahat ulaşıp iletişim kurmasıdır. Daha sonra da terör gruplarının göçmenlerin yaşadığı bu problemleri alanları yerleşim ve eylem amacıyla mekân olarak kullanması mümkün hale gelir (Eren vd., 2010, s.256).

Göçmenlerin transit geçiş yaptıkları ülkelerde ve hedef ülkede tutuldukları geçici merkezler ya da kamplar başlı başına bir göç ve terörizm etkileşim alanıdır. Göçmenler buralarda yoksunlukların, zorlukların ve şiddet gruplarının baskısı altında radikalleşme riskiyle karşı karşıyadır. Buldukları yerlerde maruz kaldıkları terörizmin tetiklemesiyle başka bölgelere göç eden kişilerin iç göçte genellikle büyük kentlerde varoş diye tabir edilen sorunlu yerleşim bölgelerinde, dış göçte ise geçici merkezlerde ya da kamplarda bir müddet kalmaları yaygın bir gerçekliktir. Bunun temelinde göç eden bireylerin sahip oldukları ekonomik gücün fazlasına müsaade etmemesi, dış göçte hedef ülkedeki toplumsal bakışın en azından başlarda olumlu olmaması ve siyasi iradenin tanımladığı statü yatmaktadır. Bu durum kendi içinde bir ironi barındırır çünkü savaş ve şiddet ortamından kaçan göçmen başka bir mekânda benzer ya da farklı türde yapısal veya fiziki şiddetin, sosyal dışlanmanın hedefi haline gelmektedir. Kamp ortamında veya varoşlarda içinde bulunduğu yaşam koşullarında göçmenler cinsel şiddete maruz kalabileceği gibi eğitim, sağlık, beslenme gibi temel ihtiyaçlara erişimde ciddi ve kronik sorunlarla yüzleşmektedirler. Özellikle savaş ve terör nedeniyle göç edenler için daha riskli durumlar söz konusu olabilmektedir. Bunların göç ederek ayrıldıkları bölgedeki terör gruplarının sahip oldukları göç ağı ve uyuyan hücreleri aracılığıyla kendilerini rahatsız etmesi, kırılanlıklarını ve dışlanmışlıklarını kullanarak bu kişileri terör eylemlerine yönlendirmeleri muhtemeldir. Şu unutulmamalıdır ki göçmen nüfusta görülen radikalleşme ve terör örgütlerinin etki alanına girme bir sosyal dışlanmışlık belirtisidir (Rudiger ve Spencer, ss. 3-40).

Terör gruplarının elemanlarını eylem için hedef ülkeye göç ağını ve rotasını kullanarak gönderme taktikleri de zaman zaman güvenlik stratejilerinde değerlendirilen konulardandır. Bu kişilerin göçmen grupların arasına karışarak rahatça seyahat edebildiği, hedef ülkede göçmen gruplarla aynı ortamda fark edilmeden uyuyan hücreler olarak eylem yapana kadar varlığını sürdürdüğü, hatta göçmen grup içerisinde olup istek ve arzularına

ulaşamadığı için gergin olan, dışlanmış ve kırılğan grupların radikalleşmesine neden olup örgütlerine yeni üyeler temin edebildikleri değerlendirilmektedir. 1970-2000 yıllarını kapsayacak şekilde toplanan veriler ışığında yapılan bir ampirik araştırmada, 145 ülkede gerçekleşen terör saldırılarının sayısı ve göçmen girişlerinin mekânsal-ekonometrik analizleri raporlanmıştır. Bu araştırmada göçün terörizmi mekânsal bir ağ bakışıyla etkileme olasılığı araştırılmıştır. Elde edilen bulgulara göre terör eğilimli devletlerden başka bir ülkeye giden göçmenler terörizmin yayılmasına neden olan önemli bir araç olarak öne çıkmıştır. Fakat bu göçmen girişlerinin neden olduğu terör olayları düşük düzeylidir. Bu araştırmaya göre teröre yakın ülkelerden gelen göçmen grup üyelerinin kendi aralarındaki bağ, ortak kimlik, ortak geçmiş ve ideoloji terör örgütlerince istismar edilmeye uygundur ve bu durum da göçmenlerin radikalleşmesi olasılığını artırır. Çünkü bunlar radikalleşme ve terör örgütlerince yeni eleman temini için önemli koşullardır (Bove ve Böhmelt, 2016, s. 573).

Suriye iç savaşının patlak vermesi ile 2011 yılında Türkiye'ye doğru başlayan göç dalgası ve Türkiye'nin uyguladığı açık kapı politikası nedeniyle gelenler arasına Esed rejiminin istihbarat elemanlarının karışarak ülkeye girdiği, Türkiye'de terör eylemleri gerçekleştirebilecekleri zaman zaman analistlerce dile getirilmiştir. Hatta bunların arasına üçüncü ülke ajanlarının da karışarak mülteci görünümlü olarak ülkeye girdiği ve ajanlık faaliyetleri yaptığı da zaman zaman değerlendirilmektedir. Türk iş dünyasının Türkiye'deki Suriyeliler konusundaki görüş, beklenti ve önerilerini tespit etmek amacıyla 2015 yılında yapılan bir çalışmada 18 ilden 134 kanaat önderi ile görüşülmüştür. Uzman akademik bir ekibin bilgi ve birikiminin eşlik ettiği bu çalışmada katılımcıların güvenlik kaygılarının temelinde yatan sebepler irdelenmiştir. Öne çıkan temel sebeplerden birisi de Türkiye'ye kontrolsüz bir şekilde gelen Suriyelilerin içinde yer alan El-Muhaberat denilen rejim ajanları, IŞİD militanları ya da radikal örgütlere ait yapılanmaların yakın gelecekte terör eylemlerine neden olabilecekleri ile ilgilidir (Erdoğan ve Ünver, 2015, s.67). 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü'nün yapmış olduğu 2012-2019 yıllarını kapsayan bir araştırmaya göre de terör suçları kapsamında yakalanan Suriyeli göçmenlere ilişkin oran tüm suçlardan yakalanan toplam Suriyelilerin %12,1'i iken bu oranın 2020 yılında %34.3'e kadar yükseldiği tespit edilmiştir (21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü, 2021).

Siyasal bir amaçla yapıldığında bireyi terörizme götüren şiddet temelde iki kaynaktan doğar ve beslenir. Birinci kaynak içgüdüsel ve dürtüsel etmenlerdir ve doğuştan geldiğine inanılır. İkinci kaynak ise şiddeti ortaya çıkaran sosyal etmenlerdir (Başegmez ve Özerk, 2021, ss.8483-8484). Göç eden kişi bulunduğu ortamdan çok farklı bir sosyal ortama geçer. Yeni ortamın getirdiği zorluklar iç göç ve dış göç durumlarına göre farklılık göstermekle birlikte göçmen genelde kültür, dil, yaşam tarzı gibi birçok farklılığa alışmak zorundadır ve kendisini temel ihtiyaçlarına erişimde ve arzulanı şeyleri yapabilmeye çok sınırlandırılmış olarak hisseder. Agnew'in gerilim teorisine göre istek ve arzularına erişimde engelle karşılaşan bu bireylerin gerilim yaşamaları kaçınılmazdır, bu gerilime verilecek en muhtemel tepkilerden birisi de şiddettir (Agnew, 1985, s. 152).

Göç ve terörizmin birbiriyle etkileşime geçtiği alanlardan üzerinde en çok durulması gereken husus göçmenlerin yerleştikleri toplumlarda yaşadıkları uyum sorunları ve sosyal dışlanmadır. Göçün ekonomik ve sosyal yönünü inceleyen Rudiger ve Spencer da yerleşik göçmen toplulukları ve onların sonraki kuşakları arasında görülen radikalleşme ve terör eğiliminin bir dışlanmışlık semptomu olduğunu belirtir (Rudiger ve Spencer, 2003, ss.3-40). Bu nedenle göçmen kaynaklı terörizm sorunlarının kökenleri buralarda ve bu ortamlarda aranmalıdır, sorunun çözüm modelleri de buralardaki bulgularla geliştirilmelidir.

3.3. Rasyonel Seçim Modeli ve Terörizm İlişkisi

Göç ve terörizm ilişkisinin ve göçün teröre yol açıp açmadığının değerlendirilmesinde “*terörün rasyonel seçimi modeli*” önemli bir bakış açısı sunmaktadır ve bu model terörle ilgili yapılan birçok sosyal bilim araştırmasında kullanılmaktadır. Bireylerin ekonomik davranışlarının temelini anlamaya çalışan rasyonel seçim modeline göre bireyler, ilgisini çeken ve faydasını artıran eylemler işlemeye daha meyillidirler. Rasyonel seçim modelini kriminolojik açıdan günümüze en yakın hale Becker getirmiştir. Temelde bireyleri suç işlemeye sevk eden veya suç işlemekten caydıran hususlar, suç işlendiğinde elde edilecek menfaat ve işlenen suçun karşılığında maruz kalınacak olan yaptırımlardır (Yıldız, 2020, ss.149-151). Burada birey rasyonel bir tercih yaparak suç işleyip işlememeye karar verir. Dolayısıyla bu model teröristleri rasyonel oyuncular olarak görür, terör eylemine karar verirken bu eylemin kendisine sağlayacağı faydayı (hedeflediği politik sonuçlara ulaşmak gibi), eyleminin maliyetini

(yakalanma ve cezalandırılma gibi) ve eyleminin fırsat maliyetini (şiddet içermeyen eylemlerden elde edebileceği faydalar) hesaba katarak eyleme geçtiğini öne sürer.

Göç olgusu bu rasyonel seçim ve karar sürecini iki önemli açıdan etkiler: i. Göç ağı ve eski terör bağlantıları kullanılarak terör eylemi yapmanın maliyeti azaltılabilir. Terör örgütleri kendi bölgelerinden irtibatlı oldukları kişileri göç ettikleri yerlerde uyuyan hücre olarak ya da kendi diasporaları olarak görmeyi ve bunlar üzerinden o ülkelerde terör eylemi gerçekleştirmeyi daha kolay bir yol olarak değerlendirme eğilimindedirler. Çünkü bunlarla dini ve etnik benzerlikleri, ortak dilleri ve diğer kültürel unsurları vardır. Bunlar üzerinden terör eylemlerini finanse etme, eleman temin etme, istihbari bilgi toplama daha kolay olabilmektedir.

ii. Göçmen topluluklar ve diaspora toplulukları buldukları ülke toplumunca ayrımcılığa, dini düşüncelerinden dolayı yabancılaştırılmaya, işgücü piyasasından ve sosyal yaşamdan dışlanmaya maruz bırakılabilmekte, kendilerine toplumsal ve politik baskılar uygulanabilmektedir (M. Helbling, 2022, s. 981,982). Bu durum, özellikle büyük miktarda göçmen nüfusa sahip olup bunları güvenlik riski olarak gören devletlerin ve toplumların göç ve terörizm ilişkisini değerlendirirken dikkat etmeleri gereken çok önemli bir husustur. Madalyonun bu yüzü görülemediğinde ya da görmezden gelindiğinde, çözülmek istenen sorun yanlış politika ve uygulamalarla kartopu etkisine maruz kalma ve daha da büyüme potansiyeline sahiptir. Bu durumda da göçmen topluluklar açısından terör eylemi, hedeflenen politik sonuçlara ulaşmayı kolaylaştırıcı, fayda sağlayıcı eylem olarak görülebilmektedir.

3.4 Göç Olgusunun Terörizm Üzerindeki Olumsuz Etkisini Azaltan Etmenler

Gerilim yaşayan göçmen bireylerin şiddete başvurma ihtimalleri eğitim durumu, kişilik özelliği, yetişme tarzı gibi unsurlara bağlı olarak değişkenlik gösterebilir. Eğitim düzeyi yüksek kişilerin yeni topluma uyum süreçleri daha kısa ve başarılı olacağı için bunların gerilim yaşama ve şiddete başvurma riski diğerlerine göre daha düşüktür.

Hollanda'da göç ile suç ilişkisinde göçmenlerin yaş, eğitim ve cinsiyet durumlarının etkisini araştıran bir çalışmanın bulguları bu durumu desteklemektedir. Bu konuda literatürde egemen olan temel teorilere göre eğitim seviyesi yüksek olan göçmenlerin daha yüksek gelir elde etmesi

mümkün olduğundan dolayı bunlar daha yüksek sosyo-ekonomik pozisyonlara erişebilirler. Bu da doğal olarak suç oranı ile eğitim durumu arasında ters yönlü bir ilişki olduğu anlamına gelir. Çünkü eğitim artınca gelir artacak, bu da suç işlemenin ekonomik faydalarını azaltacaktır. Ayrıca eğitim hayatı göçmen bireye riskten kaçınma ve sabretme yetisi kazandırır. Eğitim seviyesinin düşük olduğu göçmen mahallelerinde suç oranlarının yüksek olma nedeni bundandır. Bu temel teorilerden yola çıkarak elde edilen veriler üzerinden yapılan araştırmanın bulgularına göre, amaçlarına ulaşma ümidi azalan göçmen bireylerin suç işleme riskleri artmaktadır. Gelir etkisi mekanizmasına göre de az eğitilmiş bireyin amaçlarını gerçekleştirme şansı da daha az olmaktadır. Hollanda’da batılı olmayan göçmenlerin eğitim seviyeleri batılı göçmenlere ve Hollandalılara göre düşüktür ve dolayısıyla suç işleme riskleri çok daha yüksektir. Sonuç olarak araştırma bulguları literatürde egemen olan teorileri desteklemektedir (Rijdt, 2021, s. 15).

Gerilim anlarında bireyleri terörizme başvurmaktan alıkoyan diğer etmenler ise bireyin içinde bulunduğu toplumun yapısı ve o topluma egemen olan kurallardır. İçinde yaşadığı topluma uyum seviyesi yüksek olan bireylerin gerilimlerini şiddete başvurmadan, terör eylemlerine bulaşmadan çözüme şansları vardır. Ancak göç ederek toplumsal ortam değiştiren ve o ortamda kendini dışlanmış hissedenden göçmen bireyin radikal gruplarla temas etmesi durumunda teröre bulaşmadan gerginliğinin üstesinden gelmesi zor bir olasılıktır. Göçmen nüfusun içinde bulunduğu topluma uyumunun gerçekleşmemesi ya da bu sürecin çok uzun sürmesi halinde, bunların çocuklarında ve sonraki kuşaklarda uyumsuzluk ve dışlanmışlıktan kaynaklı yabancılaşmanın artarak devam ettiği, teröre bulaşma riskinin de buna paralel olarak değişkenlik gösterdiği düşünülmektedir. Nitekim Avrupa’nın yaşadığı bazı terör eylemlerine karışanlar arasında ikinci ve üçüncü kuşak göçmen olanların tespit edildiği bir gerçekliktir.

Avrupa’daki terörizm ve radikalleşmeyi akademik ve operasyonel düzeylerde farklı bir perspektiften inceleyen, kamu ve özel sektör temsilcilerinden oluşan bir ağ olan ReaCT (*Observatory on Radicalisation and Counter-Terrorism*) tarafından 2021 yılında yayımlanan rapor bu konuda önemli veriler sunmaktadır. Buna göre Avrupa’daki terör saldırılarının %89’u ikinci ve üçüncü nesil göçmenler ve hem düzenli hem de düzensiz birinci nesil göçmenler tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu gözlem ağının kurucularından ve üyelerinden biri olan START InSight’ın veri tabanında kayıtlı 138 teröristin 65’i (%47) düzenli göçmen; 36’sı (%26) ikinci veya

üçüncü nesil göçmen; 22'si (%16) düzensiz göçmen olarak dikkat çekmektedir. Bu veriler göç ile terör arasında istatistiksel olarak ak bir ilişkinin olduğunu göstermekle birlikte, göçmen terörist sayısı toplam göçmen sayısı ile kıyaslandığında bu istatistiksel bağlantı çok önemsiz kalmaktadır. (Bertolotti, 2021, s. 43).

3.5. Göç ve Terörizm İlişkisini Çalışmak Neden Önemli

Göç ve terörizm ilişkisinin detaylı çözümlemesinin yapılması birkaç nedenden dolayı gereklidir. Öncelikli olarak göçmenlerin neden olduğu, siyasi boyutu olan bireysel şiddet olayları söz konusudur ve bunun nedeninin anlaşılması gerekmektedir. Diğer taraftan göç ve terörizm ilişkisinde kamuoyunda mevcut kanının doğruysa teyit edilmesi, yanlış ise düzeltilmesi için yeteri kadar bilimsel kanıt ve çıktı gerekmektedir. Ayrıca göç ve terörizm arasındaki ilişkiye odaklanmak, gerekli çözümleri yapmak ve çıktıları politika yapımında kullanmak amacıyla bu alana yeteri kadar ilgi çekmek gerekmektedir. Son olarak göçmen toplulukları içindeki radikalleşme riskine karşı bilimsel temelli yaklaşımlar geliştirilmesine ve bu yolla göçmen kaynaklı terörizmin gelecekte önlenmesi için alternatif çözümler yapılmasına ihtiyaç vardır (Koser, 2018, s. 1).

Avrupa kamuoyunda göçmen karşıtı söylemler 7 Ocak ve 13 Kasım 2015'te Paris'te, 22 Mart 2016'da Brüksel'de ve 14 Temmuz 2016'da Nice'de meydana gelen terör eylemlerinden sonra artmış, bazı politikacılarca da aynı yönde tepkiler verilmiştir. İşin ilginç yanı bu terör eylemlerine bulaşanlar arasında ikinci veya üçüncü kuşak göçmen çocukları olmakla birlikte büyük çoğunluğu bizzat göçmen değildir. Buna rağmen ekonomik şartların da tetiklemesi ile kamuoyunda göçmenlere karşı önyargı oluşmasının, bu kişilerin günah keçisi ilan edilmesinin önü açılmış, göçmenler kendilerine yönelik dışlama ve yaptırımlarla yapısal şiddetin bizzat mağduru haline gelmişlerdir (Bank vd., 2017, s. 5). Avrupa'da daha çok aşırı sağ partilerin kullandığı politik söylemlerde göçmenlerin Avrupa'nın güvenliği, ekonomisi ve kültürü için açık tehdit olduğu vurgulanmıştır (Güler, 2019, s. 354).

Batı'da bu dönemde göç ve terörizm ilişkisi anlamında oluşan önyargının bilimsel olarak kanıtlanmış temeli yoktur. Bu alanda yapılmış çalışmalar sayıca çok olmasa da araştırmacıların ortak bulgusu ve söylemi iç ve dış göçle yer değiştirmiş insanların gündeminde terör olmadığı, bunların teröre meyilli olduğu yönünde yeteri kadar kanıt bulunmadığı şeklindedir

(Koser, 2018, s. 2). Batıya göç demek daha çok terör eylemi anlamına gelmemektedir çünkü göç ile terörizm arasında koşulsuz ve doğrudan bir ilişki yoktur (Maunganidze, 2017). Araştırmacı ve politikacıların bilmesi gereken önemli nokta şudur: Göç gerçekliğinin içinde saklı farklı tür şiddet ihtimalleri vardır ve bunlar belirli koşullarda terörizme dönüşebilir. Özellikle mülteci kamplarının ya da bunların yoğun olarak yaşadığı yerlerin terörizme yönlendirecek veya göçmenleri terör gruplarıyla temas kurmaya teşvik edecek koşullarının ortadan kaldırılmasına odaklanılmalıdır.

Batı Avrupa’da 2000’li yıllarda meydana gelen göç dalgasını dikkate alarak göç ile suç mağduriyeti ve suç algısı arasındaki ilişkiyi inceleyen ampirik bir araştırma yapılmıştır. İş gücü anketlerinin de kullanıldığı 2014 yılında yapılan bu çalışmada göçteki artışın suçu ve terörizmi etkilemediği gözlemlenmiştir. Bununla birlikte yerli halkta göç ile terörizm arasındaki bağlantının yanlış algılandığı, göçün çok olduğu veya arttığı bölgelerde terör artmasa da terör korkusunun arttığı gözlemlenmiştir (Nunziata, 2014, s. 24).

Yüksek oranda göç alan otuz OECD ülkesinde göçün suç oranını artırdığı varsayımını araştıran başka bir çalışmanın bulguları da dikkat çekicidir. Bu araştırma önemlidir çünkü o güne kadar yapılmış araştırmalar gelişmiş ülkeleri örneklemiş ve gönüllü göçmenlerin suçlardaki rolüne odaklanmış iken bu araştırma dünyanın geri kalan kısmıyla ilgilenmiş, göçmenlerin bu ülkelerdeki mülkiyet ve terör suçlarındaki rolüne odaklanmıştır. Ampirik araştırmanın sonuçlarına göre göçmen girişinin suç oranını artırdığına inanan hipotez doğrulanmamıştır. Araştırma ayrıca göçteki artış ile birlikte seçilen altı suç türünden (şiddet suçlarından cinayet, saldırı, adam kaçırmaya ve mala karşı suçlardan hırsızlık, ev soygunu ve araba hırsızlığı) saldırı ve mülkiyet suçlarının arttığını, cinayet dâhil diğer suçların ise azaldığını ortaya koymuştur (Tufail vd., 2023, ss. 1867-1868).

Uluslararası insan hareketliliğinde transit ülke konumunda iken son zamanlarda hedef ülke haline gelen Türkiye’de yapılmış alan araştırmalarından da benzer sonuçlar çıkmıştır. Göç ve şiddet suçlarını Erzurum ve Mersin illeri ölçeğinde araştıran bir çalışma, göç eden bireylerin göçmen olmaları nedeniyle şiddet suçlarına karışma oranlarının artıp artmadığını incelemiştir. Çalışmanın bulgusu ise göç eden bireylerle orala olan yerleşik bireylerin şiddet suçlarına karışma oranlarında belirgin bir farkın olmadığı yönündedir (Delice, 2014, s.12). Şiddet suçlarının terör

suçlarına dönüşme ihtimali göz önüne alındığında, bu araştırma bulguları da göç ve terörizm ilişkisi konusunda önemli bir fikir vermektedir.

Bir başka çalışma da göç ve terörizm ilişkisine dair analizlere katkıda bulunmak amacıyla, 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşından sonra Türkiye'ye doğru gerçekleşen göç dalgası ile ilgili yapılmıştır. Koç Üniversitesi ile TÜSİAD'ın Ekonomik Araştırma Forumunda tartışma konusu olarak sunulan bu çalışma, 3,6 milyondan fazla Suriyeli mültecinin Türkiye'ye gelmesiyle ülkede gerçekleşen suçlar arasındaki nedensel ilişkiyi incelemiştir. Sayısal veriler ile 2008-2019 yılları arasındaki suç sayıları ve türleri üzerinden yapılan araştırmanın temel bulguları şu şekildedir: Mülteci sayısında yaşanan artış ile suç oranındaki artış aynı yönde ve düzeyde olmamıştır. Mülteci sayısında %10'luk artış sonrası suç oranlarında %8,1'lik bir azalma meydana gelmiştir. Mülteci sayısındaki artışla birlikte artış olduğu tespit edilen tek suç kaçakçılıktır. Mültecilerin sayıca arttığı bölgelerde suçlarda meydana gelen azalmanın nedeni o bölgelerde görevli kolluk kuvvetleri sayısı ile ilgili de değildir zira kolluk kuvveti sayısı artmadığı gibi kişi başına düşen kolluk sayısında azalma dahi olmuştur. Göçmen-suç ilişkisi üzerine yapılan bu ampirik araştırmaların temel bulgularından birisi de yeni gelen mültecilerin işgücü piyasalarına erişimde yaşadıkları zorluk ve engellerdir. Türkiye örneğinde ise durum tersine işlemiştir çünkü kayıt dışı ekonominin varlığı mültecilerin iş gücü piyasasına erişimlerini kolaylaştırmıştır. Ayrıca Suriyelilerin SUY (Sosyal Uyum Yardımı) benzeri mali yardımlara erişmeleri, suç işleyenlerin sınır dışı ediliyor olmaları Türkiye'deki mülteci sayısındaki artış ile suç oranları arasında ters ilişki oluşmasına neden olmuştur. Mültecilerin iş gücü piyasasında daha ucuz iş gücü olarak rağbet görüp rahat iş bulması ve bu durumun yerli nüfusun iş bulmakta zorlanmasına neden olması nedeniyle mültecilerin değil aksine işsiz kalan yerli nüfusun suça karışma oranlarının arttığı dahi söylenebilir (Kırdar vd., 2021, s.3).

Göç ve terörizm ilişkisini Almanya ve İtalya ölçeğinde inceleyen ve göçmenlerle ilgili bu ülkelerde medya taraması yapan bir araştırma da göç ve terör söylemlerinin hangi şartlarda ve nasıl bir arada kullanıldığını araştırmıştır. Ayrıca Avrupa'da meydana gelen dört büyük terör olayının analizini yaparak terörizmin yeni göçmen ve mültecilerle arasındaki ilişkisine bakmıştır. Araştırma 2015 ve 2016 yıllarında Paris ve diğer Avrupa şehirlerinde meydana gelen terör saldırılarının, göç ile terör arasında bağlantı olduğu yönündeki inancı medyanın ve politikacıların gözünde

somutlaştırdığını tespit etmiştir. Özellikle 2015 yılında Paris’te yaşanan terör saldırısının göçmen-terörist ayrımını ortadan kaldırdığını ve göçün Avrupa için bir tehdit olduğu yönünde tartışma başlattığını belirtmiştir. Araştırma, tüm bunlara rağmen gerçek teröristlerin veya terör şüphelilerinin göçmen akımıyla yapısal bir sebep sonuç ilişkisi içinde olduğunu kanıtlamaya yetecek kadar delil olmadığını açıkça belirtmiştir (Galantino, 2022, s. 5).

1970-2000 yılları arasında 145 ülkede meydana gelen terör saldırılarıyla ilgili yapılmış olan ve daha önce bahsedilen araştırma, ulaştığı bulgular kapsamında şu tavsiyede bulunmuştur. Teröre yatkın ülkelere gelecek göç hareketlerine dikkat edilmelidir çünkü göç eden grupların arasına teröristler karışabilir (Bove ve Böhmelt, 2016, s.573). Bununla birlikte göçmen hareketliliğinin terör saldırılarına çok düşük seviyede etki ettiği, tek başına terörü artırma ihtimalinin düşük olduğu bulgusuna ulaşılmıştır (Bove ve Böhmelt, 2016, ss.584-585). Hal böyle iken popülist söylemleri teşvik etmek ve sınırlayıcı göçmen politikaları uygulamak ülkeleri güvenlik politikaları alanında belirlemiş oldukları hedeflere ulaşmaktan alıkoyabilir. Diğer taraftan terör eylemlerine karışan göçmenlerin sayısının toplam sayıya kıyasla düşük olduğu gerekçesiyle konunun önemsenmemesi de yanlıştır. Yani göç türleri ve kaynağına göre göç hareketleri konusunda yapılacak risk analizleri ve bu doğrultuda geliştirilecek uygulama ve politikalar yerine tüm göçmen nüfusu terör ile ilişkilendirmek, toplumsal dışlanmaya maruz bırakmak ve bu insanlara yapısal şiddet uygulamak başlı başına göçmen nüfusu radikalleştirmek ve terörizme yatkın haline getirmek gibi istenmeyen sonuçlar doğurabilir.

Göç ile terörizm arasındaki ilişkiyi kendi bağlamında kapsamlı şekilde çalışabilmek için güvenlik kavramına, ulus devlet anlayışında var olan fiziki tehdit tanımlamasının ötesinde bir anlam yüklemek gerekir. Bu bağlamda güvenlik; milliyeti, etnik kimliği, yaşı ve cinsiyetine bakılmaksızın tüm bireylere ve gruplara sunulması gereken hizmet olarak algılanmalıdır. Bu yaklaşım, bireyleri sadece savaş ve askeri saldırılara karşı değil kişilerden gelecek tehditler ile fakirlik ve çevre felaketlerine karşı da koruyacak politikalar belirlenmesini gerektirir. Göç ve terörizm ilişkisini tanımlarken de bu kavramların makro, mezo ve mikro düzeyde nasıl etkileşim içinde oldukları konusu yeteri kadar aydınlatılmalıdır. Bu ilişkinin kavramsallaştırılması için yapılması gereken ise insan hareketliliğindeki dinamizm ile terörizm arasındaki çeşitli seviyelerde mevcut ilişkinin analitik çerçevesinin oluşturulmasıdır (Bank vd., 2017, s.13).

4. GÖÇ OLGUSUNU DOĞRU ANLAMAK

Göçler ilk çağlardan günümüze kadar bitmeyen bir hikâye olarak devam etmiştir (Çelik, 2022, s. 319). Dinamik olan göç olgusunun her geçen gün daha da çeşitlendiği, sıklık ve yoğunluğunun arttığı, göç kaynağı ve hedefi olan ülkelerin sayıca arttığı ve çeşitlendiği herkes tarafından bilinmektedir. Dünyada savaşlar ve çatışmalar devam ettikçe, ülkeler ve bölgeler arası gelir dağılımındaki adaletsizlikler düzeltilmedikçe ve dünyanın doğal kaynakları her geçen gün azaldıkça göçün durdurulması bir yana azalmasını bile beklemek rasyonellikten uzak bir yaklaşım olur. Göç ile bundan kaynaklı sorunlar uluslararası ilişkilerin, uluslararası örgütlerin ve ikili devlet görüşmelerinin ana gündem maddelerinden birisi olmaya devam edecektir.

Göç eden birey alışık olduğu ve uzun süre içinde yaşadığı sosyal ortamından ayrılarak çok farklı bir sosyal ortama dâhil olur. Farklı dinamiklere sahip bu yeni ortam bireyi bir takım davranış değişikliklerine zorlar. Kendisinden beklenen davranışları benimsemekte, ortaya koymakta ve topluma uyum sağlamakta zorlanan göçmen, bu zorlamaya direnç geliştirir. Bu direnç, eğer göçmen bir kampta ya da kent varoşunda yaşamaya başlamışsa daha güçlü şekilde kendini gösterir. Buralarda önceki geleneklerini ve kültürel ritüellerini yaşama, kendi şartlarına sahip diğer göçmenlerle bağ kurma imkânı bulur. Bu tür yaşam alanları göçmene değişim baskısına direnme gücü sağlamakla birlikte onlarca riski de beraberinde getirir. Çarpık kentleşmenin ortaya çıkardığı varoşlar ve göçmen kampları eğitimden sağlığa, barınmadan beslenmeye kadar birçok konuda yetersiz kalmaktadır. Zaten kırılğan olan, savaşların veya ekonomik sorunların mağdur ettiği bu bireylerin kırılğanlıkları yeni hayatlarında da devam etmektedir. Bu sorunların çözümsüz kalması, çözüleceğine dair ümitlerin kaybolması kırılğan göçmenleri radikalleşmenin eşiğine getirebilir. Devam eden kronik yoksunluklar ve toplumsal dışlanma sisteme karşı direniş ve isyana yol açabilir. Göçmen bireylerin maruz kaldığı toplumsal dışlanmanın dinamikleri ve seviyesi o ülkenin göç rejimi ile doğrudan ilgilidir. Göç rejimi göçmenlerin yasal statülerini belirlerken aslında dışlanmışlık seviyelerini de belirlemektedir (Dedeoğlu, 2011, s. 31). Yanlış planlanıp uygulanmış göç rejiminin neden olduğu yüksek seviyede toplumsal dışlanma göçmen bireyleri terör grupları için bulunmaz bir fırsata dönüşebilir, terör eylemlerinde kullanmaya müsait hale getirir.

Bu açıdan bakılınca göçü şiddet ortamından başka bir şiddet ortamına yolculuk gibi görmek de mümkündür. Ancak burada şiddetin birincil

mağdurları ve muhatapları hem kaynak ülkede hem hedef ülkede bizzat göçmenlerin kendisidir. Bunlar savaş, siyasi istikrasızlık, ideolojik ya da ekonomik şiddetten kaçarak geldiği yeni toplumsal çevrede bu sefer sosyal dışlanma, ekonomik yoksunluk, yapısal şiddet mağduru olmaktadır. Dolayısıyla göçmenlerin bu durumunu dikkate almadan ve herhangi bir terör olayına karışmamış olmasını önemsemeden bunları şiddete meyilli, potansiyel terörist diye damgalamak yapılan en yaygın ve büyük hatalardandır.

Avrupa kamuoyuna hâkim güncel anlayış göçmeni “iyi göçmen” ve “kötü göçmen” olarak tasnif eder. Suriye örneğinde olduğu gibi canını kurtarmak için savaş ve terörden kaçan göçmen iyi göçmen iken ekonomik gerekçelerle ve daha iyi bir yaşam standardı için ülkesini terk ederek göçmen olanlar ise kötü göçmendir. Bu tarz sınıflandırma doğal olarak bazı göç gruplarının kabul görmesine ve bazılarının ise istenmemesine yol açmakta, göçmenler arasında bir hiyerarşi oluşmasına neden olmaktadır. Bunun pratik sonucu da bazı göçmenlere bir takım temel hak ve fırsatları verip diğerlerine vermemektir. Oysa bu durum göçmenlere yönelik yapısal şiddeti artırmaktadır. Yapılması gereken, göç ile terörizm arasındaki karmaşık ilişkiyi daha bütüncül bir yaklaşımla anlamaya çalışmaktır (Bank vd, 2017, s. 13).

SONUÇ

Göç ve terörizm çalışmaları sadece bu iki olgunun aralarındaki ilişkiyi incelemekten ibaret değildir. Avrupalı göç ve terörizm araştırmacılarının gözünde bunları çalışmak demek aynı zamanda Avrupa’ya doğru yoğunlaşan göçü ve Avrupa Birliği’nin sınır tartışmalarını çalışmaktır. Bu durum yoğun göç alan Avrupa dışındaki ülkeler açısından da böyledir.

İç göçlerin kendi dinamikleri ve göçü tetikleyen unsurları ülkeden ülkeye ve aynı ülke içinde dönemden döneme değişkenlik göstermekle birlikte genel anlamda iç göçün bir ihtiyaç ve zorunluluktan kaynaklandığı söylenebilir. Terör ve benzeri olumsuzluklardan kaynaklı göç ayrı tutulursa ülke içinde kırsaldan şehre ya da bir şehirden diğerine olan iç göçe, gerek göç eden bireyler açısından gerek göçün hedefi olan kentler açısından olumlu bir anlam yüklemek mümkündür. Göç eden bireylerin önceki yaşamlarına kıyasla ekonomik açıdan daha iyi iş olanakları bulması, daha iyi eğitim ve sağlık hizmetine ulaşması, kentsel yaşam içerisinde daha konforlu bir hayat sürmesi mümkün olabilmektedir. Diğer taraftan göç alan kentler de

iş gücü açığını bu yolla kapatarak daha hızlı gelişme, kalkınma ve büyüme fırsatı yakalamaktadırlar. Bunlar göç olgusunun sağlıklı yürümesi halinde elde edilmesi muhtemel faydalı çıktılardır. Aynı şekilde dış göçte de iki taraflı kazanım söz konusu olabilmektedir. Batı Avrupa ülkelerinin 2. Dünya Savaşı sonrasında yaptığı sanayileşme hamlesinde başarılı olmaları, yoğun işgücü ihtiyacını dışarıdan kabul ettikleri göç sayesinde karşılamalarıyla mümkün olmuştur. Bu amaçla ucuz işgücüne sahip ülkelerle ikili anlaşmalar yaparak bizzat göçü teşvik etmişlerdir. Özellikle dış göçte uyum sürecinin başarılı olması halinde göç alan toplumlar açısından kültürel zenginlik, hoşgörü kültürünün yaygınlaşması gibi çok olumlu toplumsal faydalar da ortaya çıkmaktadır. Tüm bunlar sadece göç olgusunun olumsuz yönlerine odaklanarak göçe negatif bir anlam yüklemenin, göçmeni koşulsuz bir şekilde terörle ilişkilendirmenin ne kadar yanlış olduğunu göstermektedir.

Diğer taraftan göçün belirli koşullarda olumsuz sonuçlara neden olduğu, göçmene de göç alan ülke ve topluma da zarar verdiği bulgusu bu konuda yapılmış birçok araştırmada ortaya konmuştur. Özellikle göçmenlerden kaynaklı terör olaylarının az da olsa yaşanması göçün masum tarafının perdelenmesine, aşırı sağcı politik liderlerin ırkçı ve ulusalcı söylemlerinin artmasına, medya yoluyla bu önyargıların daha geniş kitlelere yayılarak taban bulmasına ve sonuç olarak göç olgusunun tamamen olumsuz bir kavrama dönüşmesine neden olmaktadır. Bu da göçün ülkeler için bir tehdit olduğu inancını yerleştirmektedir. Oysa göç eden insanların radikalleşmesi ve terör eylemlerinin parçası olması yönündeki varsayımları doğrulayacak deliller o kadar azdır ki genelleme yapılamaz. Ayrıca göç ve terörizm ilişkisini anlamlandırmakta daha sağlıklı sonuçlara ulaşmak için yapılacak araştırmalarda göçmenleri, daha önce göçmüş insanların ikinci-üçüncü kuşak çocuklarını ve torunlarını, ülkenin kendi vatandaşlarını ve yerleşik farklı etnik kimliğe sahip insanları ayrı ayrı tanımlayarak bu grupların her birinin suça bulaşma verileri analiz edilmeli, çözümleme yapılmalıdır. Bu yolla göçmen kimliğinin terör suçuna bulaşmada önemli bir değişken olup olmadığı anlaşılabilir.

Ayrıca göçmenlerin teröre bulaşmasına veya bunların terör eğilimini artıracak şekilde radikalleşmesine neden olabilecek unsurları literatürde mevcut araştırmalar analiz etmiş ve önemli bulgulara ulaşmıştır. Bunların başında sosyal dışlanma, göçmenlere uygulanan yapısal şiddet, eğitim ve sağlık hizmetlerine ulaşma imkânının kısıtlı olması, işsizlik, seyahat özgürlüğünün kısıtlanması (özellikle göçmen kamplarında) sayılabilir

(Martin-Rayo, 2011, s. 14). Bu olumsuz unsurlara özellikle sosyo-ekonomik şartları zayıf ve yönetim kapasiteleri düşük ülkelerde daha çok rastlanılmaktadır. Bu koşulların uzun süre devam etmesi terör örgütlerinin göçmen topluluğunu ve göçmen kamplarını önemli bir propaganda alanı, kaynak (eleman temin etme, finans sağlama, istihbarat yapma, vb.) temin aracı olarak görmelerine neden olmaktadır. Bu durumun asıl mağdurları ise bizzat göçmenlerdir. Yapılması gereken göç kabul eden ülkeler tarafından bu olumsuz koşulların giderilmesi, sosyal uyumun hızla gerçekleşmesi için yapısal düzenlemeler yapılmasıdır. Terörizme neden olmaya müsait sorunlu göç hareketlerinin iyi takip edilerek gerekli tedbirlerin alınması, göç türlerinin ve göç kaynaklarının bu amaçla iyi analiz ederek alınacak tedbirlerin ve getirilecek kısıtlamaların tüm göçmenlere genellemeden sadece sorunlu göç türlerine uygulanması hayati öneme sahiptir. Sorunlu göç türlerinde de tüm göçmenlerin genellenmesi ve potansiyel suçlu ya da terör yanlısı diye damgalanması da farklı yanlış sonuçlara götürür. Dolayısıyla riskli göçmen grubunda da olsa göçmenleri bireysel değerlendirmek en doğrusudur.

Devletler açısından göç sorunu terörle mücadele ve güvenlik sorunu olarak görülüp göçe odaklanılacaksa, yapılması gereken göç gerçekliğini yok saymak ve göçmeni muhtemel terör eylemcisi olarak görmek değildir. Doğru olan soruna daha bütüncül ve kapsamlı yaklaşmak, göçe neden olan sorunları gidermek için diğer devletlerle ve uluslararası kuruluşlarla iş birliği yapmaktır. Sadece kendi ülke vatandaşlarının refahını düşünen, bunun için fakir ülkelerin kaynaklarını sömürmeyi normal gören, kendi çıkarları için kendinden çok uzak coğrafyalarda çatışmalar çıkaran, savaşımlara neden olan bir yaklaşımla göçün ve göçten kaynaklı sorunların azalmasını beklemek yaman bir çelişkidir. Her insanın doğduğu yerde çatışma ve savaşımlardan uzak huzur ve barış içinde yaşaması, temel insani ihtiyaçlarını giderecek kadar dahi olsa bir gelire ve refah seviyesine sahip olması göçü tehdit olarak gören ve kendi refahını korumak isteyen zengin ülkelerin de menfaatine olacaktır.

Göç ve terörizm olguları birbirinden bağımsız olarak çok fazla çalışılmıştır ancak bu iki olgunun birbiriyle ilişkisi ve etkileşimi üzerine yapılan araştırmalara daha çok son zamanlarda rastlanılmaktadır. O yüzden az sayıdaki araştırma verileri kuram geliştirmeye, genelleme yapmaya yeterli değildir. Kesin olan şudur ki mevcut araştırma ve bulgulardan yola çıkılarak göç ile terörizm arasında doğrudan bağ kurulması mümkün değildir. Göç politikalarının ve göçmen nüfusa yönelik uygulamaların terörle mücadele

politikalarının oluşturduğu hassas ortamdan, yanlış oluşmuş kamuoyu ikliminden ve baskısından uzak ve sağlıklı değerlendirilmesi çok önemlidir. Göçün doğrudan terörizmi beslediği, sıkı göç politikalarının terörü azaltacağı yönündeki söylemler politikaya dönüştürülmeden test edilmeli, yeterince araştırma yapılmalıdır. Mekânsal araştırma alanları olarak göçmenlerin yoğun şekilde kümелendiği kent varoşları, göçmen kampları önemli ölçüde veri sağlayabilir. Ayrıca göçü tetikleyen kaynak ülkelerdeki itici faktörler temel alınarak göç türleri sınıflandırılmalı, bu yolla göç ile terörizm ilişkisi bu sınıflandırmaya uygun şekilde sistematik olarak incelenmeli, sosyal dışlama ve yapısal şiddetin göçmen ve göçmenin şiddet tercihleri üzerine etkileri analiz edilmelidir. Elde edilecek bulgular konuyu iyi anlamada, sorunu doğru tespit etmede ve doğru göç politikaları uygulamada son derece faydalı olacaktır. Göç olgusu, yabancı düşmanlığı ve ırkçılık içeren bakış açılarından arındırılarak değerlendirilmelidir.

Sonuç olarak göç ve terörizm ilişkisi araştırmacıların ilgisini çekmeyi hak eden, veri bolluğu ve bulgularının pratik hayata etkileri açısından son derece geniş ve zengin bir araştırma alanıdır.

KAYNAKÇA

21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü. (2021, 15 Mart). *Gecici koruma altındaki Suriyelilerin suç istatistikleri*. Erişim tarihi: 06 Ağustos 2024. <https://21yyte.org/tr/merkezler/islevsel-arastirma-merkezleri/gecici-koruma-altindaki-suriyelilerin-suc-i-statistikleri> adresinden alındı
- Agnew, R. (1985). A revised strain theory of delinquency. *Social Forces* 64 (1), s. 151-167.
- Ak, B. U. (2021). Göç kavramı ve kuramları. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 8(72), s. 1749-1758.
- Altıntaş, S. (2018, Nisan 26). Davetsiz misafirler: Türkiye'deki mültecilerin maduniyet görünümleri. *İdeal Kent*, 5(14), s. 252-276.
- Bank, A., Fröhlich, C., ve Schneiker, A. (2017). The political dynamics of human mobility: migration out of, and into violence. *Global Policy* (8), s. 12-18.
- Başegmez, A. C., ve Özerk, H. (2021). İnsanın saldırgan ve şiddet içeren davranışlarını psikoterapi kuramlarının ele alış biçimlerinin değerlendirilmesi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 18(44), s. 8475-8499.

- Bertolotti, C. (2021). *Terrorism and immigration: links and challenges*. ReaCT Observatory on Radicalization and Counter-Terrorism.
- Bove, V., ve Böhmelt, T. (2016). Does immigration induce terrorism. *The Journal of Politics*, 78(2), s. 572-588.
- Budak, S. (2009). *Psikoloji sözlüğü*. Bilim ve Sanat Yayınları.
- Chaliand, G., ve Blin, A. (2016). *Terörizmin tarihi: antik çağdan IŞİD'e*. (B. Tanatar, Çev.) Nora Kitap.
- Cross, R. P. (tarih yok). *Göç terimleri sözlüğü* (2 b.). Uluslararası Göç Örgütü (IOM).
- Çağlayan, S. (2006). Göç kuramları, göç ve göçmen ilişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (17), s. 67-91.
- Çelik, F. (2022). Uluslararası göç ve uluslararasılığın geleceği: göçmen dövizleri üzerinden bir inceleme. içinde, *19. yüzyıldan günümüze türkiye'ye yapılan göçler, göçmenlik ve sosyal uyum* (ss. 319-333). Atatürk Araştırma Merkezi.
- Dedeoğlu, S. (2011). Türkiye'de göçmenlerin sosyal dışlanması: istanbul hazır-giyim sanayisinde çalışan Azerbaycanlı göçmen kadınlar örneği. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 66(1), s. 27-48.
- Develioğlu, O. G. (2023). Göçün kavramsal çerçevesi ve göç kuramları. *Journal of Theoretical and Empirical Research on Management*, ss. 49-60.
- DeWall, C. N., Anderson, C. A., ve Bushman, B. J. (2011). The general aggression model: theoretical extensions to violence. *Psychology of Violence* (1), s. 245-258.
- E. G. Krug, L. L. (2002). *World report on violence and health*. World Health Organization.
- Erder, S. (2006). *Refah toplumunda getto*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, M., ve Ünver, C. (2015). *Türk iş dünyasının Türkiye'deki Suriyeliler konusundaki görüş, beklenti ve önerileri*. Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu.
- Eren, V., Özel, M., ve Altınkaya, Ö. (2010). Türkiye'de göç, gecekondular ve terör üzerine bir araştırma: Adana kenti örneği. M. Sever, H. Cinoğlu, & O. Başbüyük (ed) içinde, *Terörün Sosyal Psikolojisi*. Polis Akademisi Yayınları.

- Galantino, M. G. (2022). The migration-terrorism nexus: an analysis of germanand Italian press coverage of the refugee. *European Journal of Criminology*, 19(2), 259-281.
- Güler, K. (2019). Discursive construction of an "anti-immigration Europe" by the right-wingpolitical groups in the European Parliament. *Marmara Journal of European Studies*, 27(2), s. 347-369.
- Hamby, S. (2017). On Defining violence and why it matters. *Psychology of Violence*, 7(2), s. 167-180.
- Hebling, M., ve Meierrieks, D. (2022). Terrorism and migration: an overview. *British Journal of Political Science*, 52(2), ss. 977-996.
- Kırdar, M. G., Cruz, I. L., ve Türküm, B. (2021). *The effects of 3.6 million refugess on crime*. Koç University-TÜSİAD Economic Research Forum Working Paper Series. Koç University.
- Kok, P. (1999). The definition of migration and its application: Making sense of recent South African census and survey data. *South African Journal of Demography* 7, ss. 19-30.
- Koolhaas, J. M., de Boer, S. F., ve Buwalda, B. (2010). Neurobiology of offensive aggression. *Encyclopedia of Behavioral Neuroscience*, 387-392. Elsevier Press.
- Koser, K. (2018). *Migration, violent extremism and social exclution: wold migration report*. IOM Publication.
- Krug, E., Dahlberg, L. L., Mercy, J. A., Anthony, Z. B., ve Lozano, R. (2002). *World report on violence and health*. World Health Organization.
- Delice, M., ve Yaşar, M. (2014). Göç ve şiddet suçları ilişkisinin incelenmesi. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (44).
- M. Helbling, D. M. (2022). Terrorism and migration: an overview. *British Journal of Political Science*, ss.977-996.
- Martin-Rayo, F. (2011). *Countering radicalization in refugee camps: how education can help defeat*. The Dubai İnitaitve, Belfer Center for Science and İnternational Affairs, Harvard Kennedy School.
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 370-396.

- Maunganidze, O. A. (2017). *Migration and violent extremism: a chain of false links?* Erişim tarihi: 06 Ağustos 2024. <https://issafrica.org/iss-today/migration-and-violent-extremism-a-chain-of-false-links> adresinden alındı
- Nunziata, L. (2014). *Immigration and crime: New empirical evidence from European victimization data*. Institute for the Study of Labor.
- Öktem, E. (2004). Uluslararası hukukta terörizm tanım sorunu ve milli bağımsızlık hareketleri. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 3(5), s. 133-147.
- Rijdt, T. t. (2021). The Relation between migration background and crime from an age, education, and gender perspective. Rijksuniversiteit Groningen. (Doctoral dissertation).
- Rudiger, A., ve Spencer, S. (2003). *The economic and social aspects of migration*. C. European (Dü.), OECD Conference. içinde European Commission.
- Rudiger, A. ve Spencer, S. (2003). *The economic and social aspects of migration*. (s. 40). The European Commission and the OECD.
- Saral, C. (2012). *Dünyanın gizli efendileri dünyayı Armagedona zorlayanlar*. Kripto Yayınları.
- Schmid, A. P. (2016). *Links between terrorism and migration: executive summary*. International Centre for Counter-Terrorism. ICCT.
- Sheffer, G. (2006). *Diasporas and terrorism*. Routledge.
- Stouffer, S. A. (1940, 12). Intervening opportunities: a theory relating mobility and distance. *American Sociological Review*, 5(6), ss.845-867.
- Şenocak, H. E. (2006). *Avrupa terör örgütleri ve ülke uygulamaları*. Barış Platin Kitabevi.
- TERAM. (2020). *Kavramsal çerçevede terör ve terörizm*. Erişim tarihi: 06 Ağustos 2024. <https://teram.org/Icerik/kavramsal-ercevede-terror-ve-terorizm-42> adresinden alındı
- Tezer, Ö. (2012). *Sınırı aşmak*. Orient Yayınları.
- Tufail, M., Song, L., Ali, S., Wahab, S., ve Hassan, T. (2023). Does more migration lead to more violent and property crimes? a case study of 30 selected OECD countries. *Economic Research-Ekonomska Istrazivanja*, 36(1), s. 1867-1885.

- United Nations Security Council Resolution. (tarih yok). *United Nations Security Council Resolutions 2178 on Foreign Terrorist Fighters*. Chapter VII.
- UNODC. (2018). *Defining Terrorism*. Erişim tarihi: 06 Ağustos 2024. <https://www.unodc.org/e4j/en/terrorism/module-4/key-issues/defining-terrorism.html>
- Waldron, J. (2004). Terrorism and the uses of terror. *The Journal of Ethics* (8), s. 5-35. doi:<https://doi.org/10.1023/B:JOET.0000012250.78840.80>
- Wilkinson, P. (1979). *Terrorism and the liberal state*. New York University Press.
- Yalçın, C. (2004). *Göç sosyolojisi*. Anı Yayıncılık.
- Yetgin, M. A., ve Baştuğ, M. (2021). Devlet terörizmi bağlamında tarihsel vakaların iç ve dış etkilerinin analizi: *BM Güvenlik konseyi üyeleri örneği*. *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(4), s. 955-980.
- Yıldız, F. (2020). Rasyonel seçim teorisiyle organize suçları anlamak. *Akademik Hassasiyetler*, 7(14), s. 141-171.